

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ο «κορσές» που επέβαλε στη Γηραιά Ήπειρο και ιδιαίτερα στα Βαλκάνια η κυριαρχία του μεταπολεμικού δίπολου Ανατολής-Δύσης, ανήκει πλέον στο παρελθόν. Η κατάρρευση των καθεστώτων του Ανατολικού Συνασπισμού, που προσέλαβε διαστάσεις χιονοστιβάδας, αφ' ενός αποδιάρθρωσε πλήρως τις οικονομικές δομές, δημιουργώντας κατάσταση πείνας, κι αφ' ετέρου απεγκλώβισε την αλυσίδα των εθνικών αντιθέσεων, αναζωπυρώνοντας παράλληλα τις εστίες των μειονοτικών προβλημάτων. Το κενό τείνουν να καταλάβουν οι καταπιεσμένοι για δεκαετίες εθνικισμοί, ανοίγοντας παλιές πληγές και νέα μέτωπα.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν η ύφεση διαδέχθηκε τον ψυχρό πόλεμο, η δυναμική των διαβαλκανικών σχέσεων εμφάνισε σημάδια αυτονόμησης από τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ των δυο συνασπισμών. Η διαφοροποίηση της Γιουγκοσλαβίας και στη συνέχεια της Αλβανίας από τη Μόσχα διευκόλυνε τις τάσεις αυτονόμησης, διαμορφώνοντας ένα νέο, πιο περίπλοκο πλέγμα σχέσεων, που επανέφερε στην ημερήσια διάταξη τους ιστορικούς ανταγωνισμούς. Οι ριζικές αλλαγές που σημειώθηκαν στην Ανατολική Ευρώπη πολλαπλασίασαν τη ροπή αυτή, με αποτέλεσμα σήμερα η Βαλκανική να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο μετατροπής της και πάλι —με νέους βεβαίως όρους— σε «πυριτιδαποθήκη».

Η νέα γεωπολιτική αρχιτεκτονική της Ευρώπης και κατ' επέκταση των Βαλκανίων στο μετα-δίπολικό περιβάλλον παραμένει πάντα αίτημα, γεγονός που εγείρει νέα προβλήματα και αναδιατάσσει τη θέση των χωρών της χερσονήσου, μη εξαιρουμένης της Ελλάδας. Η χώρα μας έχει σοβαρούς λόγους να βρίσκεται σε εγρήγορση, αφού η αποσταθεροποίηση που παρατηρείται στο Βορρά, διαμορφώνει νέα δεδομένα κι αντιπροσωπεύει προκλήσεις, τόσο με την έννοια των ευκαιριών, όσο και με την έννοια των κινδύνων. Η βαλκανική πρόκληση βρήκε την Ελλάδα

απροετοίμαστη, γεγονός που αναδεικνύει τους κινδύνους, αφήνοντας ανεκμετάλλευτες τις ιστορικές ευκαιρίες. Το διασπασμένο εσωτερικό μέτωπο, η οικονομική κρίση και η απουσία ενός εθνικού οράματος, κωδικοποιημένου σε μια κοινά αποδεκτή εθνική στρατηγική, εγκλωβίζει την ελληνική πολιτική στο τέλμα μιας στείρας μάχης οπισθοφυλάκων.

Η Ελλάδα βρίσκεται στη δυσμενέστερη θέση μετά τον πόλεμο, αφού είναι υποχρεωμένη να αντιμετωπίσει όχι μόνο την απειλή εξ Ανατολών, αλλά και την επικίνδυνη ρευστότητα στα βόρεια σύνορά της. Καλείται να αναθεωρήσει για μια ακόμα φορά την εξωτερική κι αμυντική πολιτική της. Οι συνθήκες, αλλά και οι κανόνες που σε γενικές γραμμές ίσχυαν τα προηγούμενα χρόνια έχουν ξεπεραστεί υπό την ίδια τη δυναμική των εξελίξεων. Είμαστε υποχρεωμένοι να αναθεωρήσουμε όχι μόνο την πολιτική μας και τα παραδοσιακά εργαλεία άσκησής της, όχι μόνο τα δόγματα για την εθνική μας ασφάλεια, αλλά και τις αντιλήψεις, που «θεοποίησαν» ένα *status quo*, το οποίο σήμερα έχει καταρρεύσει.

Η αλυσίδα των εθνικομειονοτικών προβλημάτων, που σήμερα βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη, τις τελευταίες δεκαετίες παρέμενε υπό έλεγχο, αν και η χρόνια διέγερση, σηματοδοτούσε από τότε την εσωτερική δυναμική τους και η συνεργασία με τους βόρειους γείτονες ήταν αναγκαία, λόγω της τουρκικής απειλής, που δεν άφηνε περιθώρια για διπλό μέτωπο. Η πολιτική της διαβαλκανικής συνεργασίας και του απολύτου σεβασμού του *status quo*, κεντρική επιλογή της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια μετά το 1974, συνέβαλε στη βελτίωση του κλίματος, αλλά σε καμία περίπτωση δεν εξουδετέρωσε τους εθνικισμούς και την πολιτική του «μειονοτικού επεκτατισμού» (κυρίως εκ μέρους της Άγκυρας και των Σκοπίων), που χρησιμοποιήθηκε με σκοπό την άσκηση πιέσεων και μακροπροθέσμως την έγερση εδαφικών διεκδικήσεων. Δεν είναι διόλου παράδοξο, λοιπόν, που όταν το γεωπολιτικό επικάλυμμα θρυμματίστηκε, η Βαλκανική μετετράπη ταχύτατα σε ζώνη διαρκούς έντασης, με απρόβλεπτη κατάληξη.

Το πρόβλημα είναι ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική, αλλά και η κοινωνία, δεν ήταν έτοιμη να προσαρμοστεί. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και το θρυμματισμό της «Μεγάλης Ιδέας», η χώρα μας εγκατέλειψε όχι μόνο τις ιστορικές εθνικές διεκδικήσεις της, αλλά και τις απολύτως θεμιτές και συνδεδεμένες με την ανέλιξη στο διεθνές σύστημα εθνικές μας επιδιώξεις. Η επικράτηση μιας μειονεκτικής αντίληψης για την προσέγγιση των εθνικών θεμάτων δεν αποτυπώθηκε μόνο

στη «μιζέρια» της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και ιδεολογικοποιήθηκε. Ο ευρωπαϊκός επαρχιωτισμός, ο μετέωρος κοσμοπολιτισμός, η ειρηνιστική ρητορεία και ο μεταπρατικός διεθνισμός αντανakλούν περισσότερο εθνικά πλέγματα, παρά μια βιωμένη υπέρβαση των στερίων εθνικιστικών αντανakλαστικών. Είναι μήπως τυχαίο ότι μονίμως αναζητούμε εγγυήσεις για την εθνική μας ασφάλεια είτε από τις ΗΠΑ, είτε από το ΝΑΤΟ, είτε από τη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, παραβλέποντας στο εσωτερικό ιδεολογικό πεδίο την πανάρχαια και πάντα ισχύουσα αρχή ότι η αυτοδύναμη αμυντική ικανότητα είναι η πρώτη κι αναγκαία προϋπόθεση; Πρόκειται για φαινόμενα που διαπερνούν όλα τα κόμματα κι όλες σχεδόν τις κοινωνικές τάξεις, αφυδατώνοντας κάθε εθνική δυναμική.

Οι Έλληνες αρέσκονται να ξεχνούν ότι η γεωγραφία και η ιστορία τους έχουν καταδικάσει να ζουν σε μια ενδιάμεση ζώνη, που δεν είναι ούτε Ανατολή, ούτε όμως και Δύση. Αρέσκονται να ξεχνούν ότι τα Βαλκάνια και η Ανατολική Μεσόγειος κλυδωνίζονται από το εκρηκτικό μείγμα των παραδοσιακών εθνικών αντιθέσεων και των εξωτερικών παρεμβάσεων κι επιρροών. Η ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ —ένα αναμφισβότως στρατηγικό πλεονέκτημα— δεν μας μετέφερε ως δια μαγείας κάπου μεταξύ Λουξεμβούργου και Ολλανδίας. Δεν επαρκεί για να εξουδετερώσει τους υπαρκτούς κινδύνους, κατοχυρώνοντας αυτομάτως την εθνική μας ασφάλεια. Η Ελλάδα συνεχίζει με το ένα πόδι να χορεύει στο ρυθμό της υπερεθνικής ευρωπαϊκής ενοποίησης και με το άλλο στο ρυθμό των παραδοσιακών εθνικών αντιθέσεων και του κατακερματισμού. Η αντίφαση αυτή δεν ξορκίζεται, όσα κοινοτικά πιστοποιητικά κι αν αποκτήσουμε.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική πρέπει να προσαρμοστεί σ' αυτή την αντίφαση κι όχι να την παρακάμψει. Το εθνικό τίμημα που πληρώσαμε στην Κύπρο είναι εξαιρετικά βαρύ για να μας αφήνει αδιάφορους, όταν, μάλιστα, το ελεύθερο τμήμα ωθείται σε μια λεόντειο συμφωνία, που ισοδυναμεί με υποθήκευση. Άλλωστε, η τουρκική διείσδυση στους κόλπους της μουσουλμανικής μειονότητας έχει προσλάβει σοβαρές διαστάσεις, δικαιώνοντας απολύτως όλους όσους εδώ και πολλά χρόνια προειδοποιούσαν ότι μετά την Κύπρο και το Αιγαίο, η Δυτική Θράκη θα είναι το τρίτο μέτωπο εκδήλωσης του επεκτατισμού της Άγκυρας. Η τακτική να προσπαθούμε να «εξαγοράσουμε» την ύφεση με διαδοχικές και φαινομενικά ανώδυνες υποχωρήσεις έχει αποδειχθεί πια ότι ήταν και παραμένει πολιτικά αδιέξοδη και εθνικά καταστροφική. Η

υπέρβαση της «μιζέριας» και της ανιστόρητης προσκόλλησης σ' ένα *status quo* που αφ' ενός δεν υφίσταται πια κι αφ' ετέρου είναι σε μεγάλο βαθμό προϊόν ήττας, είναι κάτι περισσότερο από επιτακτική, εάν θέλουμε να εκμεταλλευθούμε, όσο αυτό είναι δυνατόν πλέον, τις ιστορικές ευκαιρίες, που αντιπροσωπεύει το ρευστό πλέγμα της βαλκανικής πρόκλησης.

Η εθνική ανόρθωση είναι πρωτίστως όρος για την χωρίς ακρωτηριασμούς εθνική μας επιβίωση. Αποτελεί πια μονόδρομο για να ανταπεξέλθουμε σ' ένα άκρως ανταγωνιστικό, ρευστό και δυσμενές για τη χώρα μας διεθνές περιβάλλον. Δεν αντιμετωπίζουμε μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Ο χρόνιος χαρακτήρας των εξωτερικών προκλήσεων και κινδύνων, εγγενές στοιχείο των ασταθών γεωπολιτικών ισορροπιών στην ευρύτερη περιοχή και του πάγιου τουρκικού επεκτατισμού, δημιουργεί τους όρους μιας ιδιότυπης διπλωματικής «κατάστασης πολιορκίας», που αντιμετωπίζεται μόνο εάν καλλιεργηθεί η αντίστοιχη εθνική ιδεολογία. Η οικονομία, η άμυνα, η εξωτερική πολιτική, αλλά και η εσωτερική πολιτική και κοινωνική αντιπαράθεση επιβάλλεται να προσαρμοσθούν στις ανάγκες και τους ρυθμούς της δυσμενούς αυτής πραγματικότητας. Χωρίς ισχυρή οικονομική βάση, χωρίς αποτελεσματική αμυντική ικανότητα και χωρίς αρραγές εσωτερικό μέτωπο, η εξωτερική πολιτική εκφυλίζεται μοιραία σε μετέωρους ακροβατισμούς, όσα κοινοτικά πιστοποιητικά και αν προσκομίσουν οι εγχώριοι μεταπράτες-κοσμοπολίτες μικροευρωπαίοι και όσες διακηρύξεις ισότητας και υπεράσπισης μειονοτήτων απαγγείλουν οι ιθαγενείς μικροβιοτέχνες διεθνιστικών ολοκληρωτικών προτύπων.

Δώδεκα χρόνια τα «Τετράδια» προσπαθούν να συμβάλουν στη χάραξη μιας νέας εθνικής στρατηγικής.

Από το πρώτο τους τεύχος, υπεράσπισαν την άποψη ότι αν θες να είσαι διεθνιστής οφείλεις —πρώτα απ' όλα— να είσαι πατριώτης και στήριξαν την όποια τους προβληματική στην εκτίμηση ότι ο αιώνας μας θα καταγραφεί όχι ως αιώνας σοσιαλισμού, όπως πολλοί πίστεψαν, αλλά ως αιώνας όπου τα έθνη θέλησαν την αυτοδιάθεση και τα κράτη την εθνική ολοκλήρωση. Και όλα αυτά προσπάθησαν να τα τεκμηριώσουν ύστερα από πολύχρονη βασανιστική προβληματική που στόχο της δεν είχε να καταγγείλει, αλλά να εντοπίσει εγκαίρως τα αδιέξοδα, υποδεικνύοντας —κατά το μέτρο της— την ανεπάρκεια μιας κουλτούρας όπου η πατριδοκαπηλεία και ο κοσμοπολίτικος ψευτοδιεθνισμός είχαν και έχουν έναν κοινό παρονομαστή, τη μεταπρατική ιδεολογία.

Χωρίς ρητορικές αποστροφές, θέλουμε να σταθούμε στο ότι από το πρώτο μας σημείωμα (Σεπτέμβριος 1980), είχαμε τονίσει ότι: «η στάση απέναντι στο εθνικό πρόβλημα της Κύπρου αποτελεί ένα από τα ουσιαστικά στοιχεία για να αναγνωρίσουμε την πραγματική στάση και την ιδεολογία των διαφόρων τάξεων της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στον ιμπεριαλισμό, ένα βασικό κριτήριο για τον πατριωτισμό, αντι-ιμπεριαλισμό και σοσιαλισμό τάξεων, ομάδων, κομμάτων, οργανώσεων και ατόμων. Γι' αυτό και με το τόσο σημαντικό αυτό θέμα, βασικό δείκτη της στάσης αρχών πάνω στο εθνικό πρόβλημα, το δικαίωμα των εθνών για την αυτοδιάθεσή τους, δεν τελειώνουμε με αυτή την έκδοση».

Αυτό θεωρήθηκε εθνικιστικό και επικρίθηκε ως λαθεμένο, ιδιαίτερα από τους κύκλους της ιστορικής αριστεράς. Και είναι σε όλους πια γνωστό, ότι οι αποδέκτες τέτοιων προβληματισμών ήτανε, τότε, ελάχιστοι.

Σήμερα, κάτω από το βάρος των κοσμογονικών αλλαγών που επέφερε η κατάρρευση του ολοκληρωτισμού, οι συσχετισμοί δεν είναι —πια— τόσο δυσμενείς.

Ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνίας τείνει να συνειδητοποιήσει τα αδιέξοδα. Συνειδητοποίηση που αντανακλάται εν μέρει και στους χώρους των «ελίτ». Υπό το βάρος της κρίσης, διαμορφώνονται πια νησίδες ενός νέου, δημοκρατικού, σύγχρονου και δημιουργικού πατριωτισμού, απαλλαγμένου από τον σωβινισμό και την πατριδολαγνεία και στηριγμένου στην κουλτούρα υπεράσπισης της αρχής της αυτοδιάθεσης και κατοχύρωσης του δικαιώματος στην διαφορά. Ενός πατριωτισμού που θραύει τα μεταπρατικά στερεότυπα και υπερβαίνει τις κομματικές περιχαράκσεις.

Παρ' ότι οι νησίδες αυτές είναι ακόμα ασυντόνιστες, χρησιμοποιούν ακόμα ασύμβατους κώδικες, συχνά διχάζονται από παλιές προκαταλήψεις κι αντιπαραθέσεις, είναι σαφές ότι οι προκλήσεις κατ' αρχήν στα εθνικά μέτωπα τους προσφέρουν το απαραίτητο πεδίο για πολιτική χειραφέτηση και ανορθωτική παρέμβαση. Ένα από τα πλοία που φέρνουν σε επαφή τις νησίδες αυτές φιλοδοξούν να είναι και τα «Τετράδια».

ΤΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ